

TÜRK TARİHİNDE Q. BİRHANEDDİN YARADICILIGINDAN ARAŞDIRMALAR

Nezaket İSMAYİLOVA

Nahcivan Devlet Üniversitesi, Nahcivan / Azerbaycan

Anahtar Kelimeler: Türk dili , Burhaneddin, Dogu, Batı Türkiye.

ÖZET

Türk elleri dünyanın en eski ellerinden olarak, dört bin yıla yakın geçmişlerinde Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına yayılmışlar ve oralarda büyük millet ve devletler kurmuşlar. Bu gün kabul edilen fikre göre Türklerin ana yurdu Orta Asyada Altay-Ural dağları arasındaki bozkırlar olup ve etrafa yayılmışlar. Bu gün Türkdilli eller Balkanlardan Büyük Okyanus'a kadar (yakutlar), Kuzeyde Buz denizinden güneyde Tibete kadar geniş bir arazide yaşıyorlar. Halkın ekseriyetini teşkil eden Türkler Türkiye, Doğu ve Batı Türkistan, Azerbaycan Türkmenistandan başka Tataristan, Çuvaşistan, Yakutistan ve Altay dağları Baykal gölü arasındaki Altay, Hakas ve Tuba eyaletlerinden ve halkın daha azını teşkil etmek üzere Yugoslaviyada (Makedoniya ve Üsküb'de), Lehistanda, Romanya'da (Dobruça ve Bessarabiya), Bulgaristan'da (Batı Trakya'da), Irakda (Kerkükde), Suriye'de, Afganistan'da, Kıbrıs'ta ve İranın bazı eyaletlerinde toplu halde yaşıyorlar. Bazı Türk ellerinin en mühimi Oğuz Türkleridir. Bu gün onlar İran, Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Irak ve Balkan Türkleri de Oğuz Türklerinden ibaretdir. Oğuzlar müslüman oladıktan sonra İran ve Anadoluya hicret edip, Selcuklar ve Osmanlılar gibi büyük bir İslam devleti kurmuşlar. Oğuz elleri çoklu kabilelerinden ibaretdir. Mahmud Qaşqariye göre kıpcak, yemek, peçenek ve bulgar lehceleri de oğuz grupuna dahildir. Soyca oğuzların Salur boyundan çıkmış, Kadı Burhaneddin Qeyseriyede anadan olmuşdur. Anadilli şerimizin ilk büyük nümayendesi hesab olunur. M. Quluzade demiştir ki, onun şiirleri Azerbaycan halkının bedii medeniyetini öğrenmek açısından kıymetlidir. O, ana dilinde ilk defa tuyug yaratmıştır. K. Burhaneddin Azerbaycan şifahi ve yazılı edebiyat ananelerinden Türk halklarının poetik uğurlarından behrelenerek kamala çatmıştır. O, Balasagunlu Yusuf, Yunus İmire, Ahmed Yasevi, Ali, Hasanoğlu şairlerinden ilham almıştır. Onun divanı ana dilinde yazılmış, günümüze kadar gelmiştir. İlk şiir divanıdır. K. Burhaneddin'in şahsiyeti, yaratıcılığı Doğu-Batı ve Avrupa alimleri tarafından araştırılmış, hakkında hayli kitaplar yazılmış ve yazılmaktadır.